

نادرنامه لکی

سروده

سرهنګ الماس خان کندوله‌ای

تصحیح و برگردان

اسفندیار غضنفری امرایی

به کوشش و ویراستاری

اسعد غضنفری

خرم‌آباد

انتشارات شاپور خواست

۱۳۹۵

سرشناسه	: سرهنگ الماس خان کندوله‌ای، قرن ۱۲ ق.
عنوان و نام پدیدآور	: نادرنامه لکی، سرهنگ الماس خان کندوله‌ای: تصحیح و برگردان اسفندیار غضنفری امرایی: به کوشش و ویراستاری اسعد غضنفری
مشخصات نشر	: خرم‌آباد: انتشارات شاپورخواست ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	: ۲۹۳ ص
شابک	: ISBN: 978-600-260-227-5
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: نادرنامه
موضوع	: نادر افشار -- شاه ایران -- ۱۱۰۰ - ۱۱۶۰ ق. -- شعر
موضوع	: شعر لکی - قرن ۱۲ - ترجمه شده به فارسی
موضوع	: شعر فارسی - قرن ۱۴ - ترجمه شده از لکی
موضوع	: ایران - تاریخ - افشاریان، ۱۱۴۸ - ۱۲۱۸ ق. - شعر
شناسه افزوده	: غضنفری امرایی، اسفندیار: (۱۳۷۱-۱۲۹۶) مترجم و مصحح
شناسه افزوده	: غضنفری، اسعد: ۱۳۴۲ ویراستار
رده‌بندی کنگره	: PIR۳۲۸۶/ل۶۴۳ الف ۷ ۱۳۹۴
رده‌بندی دیوبی	: ج ۹ ف ۴
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۳۹۶۶۰۸۶

نادرنامه لکی

سروده سرهنگ الماس خان کندوله‌ای

تصحیح و برگردان: اسفندیار غضنفری امرایی

به کوشش و ویراستاری: اسعد غضنفری

ناشر: انتشارات شاپورخواست - محل نشر: خرم‌آباد، ۱۱ ۰۹۱۶۳۹۸۴

چاپ روز - نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

آمور رایانه‌ای: افسانه هنامی - طرح جلد: سهیمه اسدزاده

شابک: ۵-۲۲۷-۲۶۰-۶۰-۹۷۸

نقاشی روی جلد از شاهزاده نورالدین میرزای سرتیپ، غره جمادی الاول ۱۳۴۶ ق.

بها: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۹	تذکر
۱۱	سیری به تاریخ گذشته
۱۵	خروج "محمود" و "اشرف افغان" و اردیان و جمیشت آوان
۲۲	باخوری "خونگار روم" ژ ویرانی ایران و هاتین و لشکرکشی آوه
۲۶	هیناردین خونگار لشکرگانی و ایرانه‌وه و مقدمه آوه
۳۷	آگاهی اشرف افغان له هاتین "حسن پاشا" و فرمان خونگار روم
۵۴	شیکس حوردین رومی و فتح کردن افغانل
۵۸	دواره هاتین لشکر روم و جنگ اشرف، سردار سپاه افغان
۵۹	ظهور نادرقلی افشار
۸۵	شیکس افغان و دس نادر
۹۷	و تخت نشاین شاطهماس و حرکت پری جهان گرتین
۱۰۳	جنگ نادر و گرد محمدشاه هندی و شیکس محمدشاه
۱۱۵	اورگیردین نادر ژ دهلی، جنگ و گرد افغان و فتح قندهار
۱۲۷	عزل شاه طهماس صفوی و دس نادر
۱۲۸	جنگ نادر و گرد رومیه و باقی حال و خور آن

- ۱۳۳ بخش خواستہ و آرایش سپاہ از طرف نادر
- ۱۴۰ آرایش جنگی
- ۱۴۵ یاری گستن مردم ز خونگار روم
- ۱۴۸ جنگ اول نادر و گرد عثمانلو
- ۱۵۵ صدور فرمان فرماندهی توپال پاشا
- ۱۵۸ جنگ نادر و گرد توپال پاشا و شیکس نادر
- ۱۶۰ ترتیب آرایش جنگی نادر لہ براور توپال
- ۱۶۴ جنگ هام گروہ
- ۱۷۶ نادر دواڑہ جِمِشت کرد و توپال شیکس دا
- ۱۸۲ روزی گہ توپال پاشا کُشیا
- ۱۹۵ جنگ سوم نادر و گرد عبداللہ پاشا
- ۱۹۷ ہاتین عبداللہ پاشا و قوای رومیہ، پیکار و گرد نادر و شیکس بردن ...
- ۲۱۸ اوسا کہ مولا ہنارسی کری
- ۲۲۶ شیکس سپاہ روم و فرار و خاک عثمانی
- ۲۳۰ جِمِشت "یگن پاشا" سرفرماندہ سپاہ روم پری جنگ و گرد نادر
- ۲۳۳ شوہ خان نادر و لشکر کی کی بہ فرماندہی پولاد ترک
- ۲۵۳ نامہ نوساین نادر و کیاستن چپر و لای خونگار
- ۲۵۷ چپر ہناردن خونگار و لای نادر و قصت پرداخت باج
- ۲۵۹ جواو نادرشاہ و امپراطور روم لہ بارہ بخشش او
- ۲۶۱ اورگردین نادر ز توران
- ۲۶۵ ایجاد ساخلو لہ کرماشان توسط نادر
- ۲۶۸ مغروری نادر و جور و بیدادگری و گرد مردم
- ۲۷۶ خروج محمدقلی خان و کشیاین نادرشاہ
- ۲۸۶ لہ بی وفایی دنیا ایشی

مقدمه

درباره زندگی "الماس خان" اطلاعات زیادی در دسترس نیست. آنچه که از آثار به جای مانده از او مستفاد می‌شود، از شعرای دوره نادرشاه افشار بوده که در روستای "کندوله" در نزدیکی کرمانشاه دیده به جهان گشوده و در همان جا نیز فوت کرده و به خاک سپرده شده است.

از ایشان آثاری منظوم، بیشتر در سبک رزمی و بزمی به تقلید از شعرای متقدم پارسی مانند فردوسی و نظامی به جای مانده که نسخه‌های خطی از آن‌ها در کتابخانه‌های معتبر مانند کتابخانه مجلس شورای اسلامی و کتابخانه ملی موجود است. برخی از این آثار در محال کرمانشاهان و کردستان و اخیراً در کردستان عراق چاپ و منتشر شده‌اند. از این آثار می‌توان کتاب شاهنامه، منظومه هفت لشکر، منظومه هفت خان رستم، منظومه جنگ کیخسرو با عدیم‌شاه، منظومه رستم و ببر بیان، منظومه شیرین و فرهاد، منظومه خسرو و شیرین، منظومه خورشید و خاور، منظومه گربه و موش و کتاب حاضر "نادرنامه" را نام برد.

اسفندیار غضنفری امرایی در خصوص کتاب نادرنامه و سراینده آن چنین می‌نویسد: «در سال ۱۳۴۷ شمسی که به دعوت انجمن‌های ادب کشور به تهران رفته بودم، روزی به دیدار ادیب بزرگوار شادروان "مراد اورنگ" نایل آمدم. او مدارک و آثاری از ادبیات غرب کشور، دو جلد لغت‌نامه کردی، ده جلد از آثار زردشت و زردشتیان و دست‌نویسی به نام "نادرنامه" و کتاب خسرو و شیرین "خانای قبادی" را به من داد.

در مراجعت به خرم‌آباد و مطالعه دقیق نادرنامه متوجه اهمیت آن شدم تا آنجا که زحمت ترجمه آن را وجهه همت خود قرار دادم. این اثر حاوی ۳۵۷۱ بیت است که همه را ترجمه و آماده چاپ کرده‌ام.

در اینجا باید به اطلاع خوانندگان برسانم که الماس خان بر اثر یک غفلت از سپاهیان توپال‌پاشا به سختی شکست می‌خورد و از طرف نادر با سخت‌ترین نهج تنبیه می‌شود و او را قطع نسل می‌کند؛ با این وصف باز می‌بینیم که در سوگ نادر چگونه می‌نالد و چه اثر جاودانی برای پیشوای قبلی‌اش بر جای می‌گذارد.

تایخ دقیق تولد و وفات وی معلوم نیست، لکن معاصر نادرشاه افشار بوده و در سال ۱۱۸۰ ه. ق زنده بوده است.» (گلزار ادب لرستان، تهران، چاپ مفاهیم، ۱۳۷۸، ص ۴۰۲). آنچه که درباره شاعران و سرایندگان مناطق غرب کشور، کردستان، کرمانشاهان، ایلام و لرستان، بایستی دانسته شود آن است که ایشان صرف نظر از گویش مادری خود، شاهکارهای ادبی خود را اغلب با یک زبان معیار سروده‌اند که ما در لرستان به آن گویش "لکی" می‌گوییم و در دیگر محال غرب کشور با اندک تفاوت در لهجه، اورامی، گورانی، هورامی و کرمانجی و ... نامیده می‌شود. مطالعه سروده‌های شاعرانی مانند غلامرضا ارکوازی، ملاپریشان دلفانی، ترکه‌میر و نجف آزادبخت، نوشاد ابوالوفایی طرهانی، سیدیعقوب ماهیدشتی ملاحقعلی سیاهپوش، ملامنوچهر کولیوند، الماس‌خان کندوله‌ای، شامی کرمانشاهی، خانه داجیوند و دیگر بومی‌سرایان مناطق مختلف غرب کشور به خوبی نزدیکی زبان شعر آن‌ها را نشان می‌دهد. به طوری که این اشعار برای مردمان این مناطق کاملاً قابل فهم بوده و از مطالعه آن‌ها به یک اندازه متلذذ می‌شوند. آنچه که از آثار و نوشته‌های اسفندیار غضنفری دانسته می‌شود و ذکرش را در این مقدمه مختصر لازم می‌دانم آن است که هدف ایشان از سال‌ها تلاش و کوشش و تحقیق در فرهنگ و ادبیات بومی غرب کشور علاوه بر استفاده ارباب ذوق و علاقه‌مندان به ادبیات، از مطالعه اشعار و آثار شاعران این دیار، حفظ لغات و اصطلاحات ارزشمند گویش‌های بومی این مناطق - که ریشه در پارسی باستان دارند- از گزند نابودی و فراموشی بوده است.

این‌که فلان شاعر زاده کجاست و نام گویش مورد استفاده او چیست از نظر او در درجه دوم اهمیت قرار داشته است.

پس از انتشار کتاب‌های ملاپریشان، میرنوروز، دیوان اشعار و گلزار ادب لرستان، این آخرین کتابی است از اسفندیار غضنفری که در زمینه شعر و ادبیات لکی و لری به زیور طبع آراسته می‌گردد. امید است همچون سایر آثار او مطمح نظر ارباب ذوق و صاحبان قلم قرار گیرد.

در پایان از جناب آقای سیدیدالله ستوده که زحمت انتشار این کتاب را نیز همچون سایر کتاب‌های پدرم با کیفیت مطلوب به عهده گرفتند کمال تشکر را دارم.

تذکر

سرهنک الماس‌خان کندوله‌ای از سرداران نادرشاه افشار بوده و در رکاب آن نابغه نظامی در جنگ‌ها و ماجراهای متعدّد شرکت مؤثر داشته است. وی صحنه‌های نبرد نادری را با ترکان عثمانی و اشرف افغان همچنین جنگ "کرنال" هندوستان را به طور دقیق به نظم کشیده است.

این اشعار با گویش "اورامی" که با گویش "لکی" نزدیکی تام و تمام دارد سروده شده‌اند. ما همان‌گونه که از دیگر شعرای غرب کشور که با این گویش‌ها شعر سروده‌اند نمونه‌هایی ذکر کرده‌ایم. تعدادی هم از اشعار این سراینده لک را نقل می‌کنیم و ترجمه آن‌ها را نیز می‌آوریم تا خوانندگان و پژوهندگان زبان‌های کهن ایرانی، غنای این گویش‌ها را دریابند و علاقه ما را در انجام این مهم درک کنند و بدانند که عمل ما یک کار فرعی و نمونه نیست؛ بلکه ما در متن بیان این واقعیت قرار داریم که زبان فارسی کهن، با وجود این گویش‌ها به خوبی و به صورت یک میراث گران‌بها محافظت و نگهداری گردیده است و هر قدر نمونه‌های بیشتری از گفتار گویندگان گویش‌های محلی مردمان ساکن در باختر کشور عزیز ما ایران نقل شود واژه‌های بیشتری ارائه و کمک زیادتری به احیاء این زبان که میراث نیاکان ما بوده است خواهد شد.

الماس‌خان نظیر چکامه "دارجنگه" نوشاد ابوالوفایی طرهانی، ابتدای کار خود را با شرح بی‌وفایی دنیا شروع و به ذکر اسامی کسانی پرداخته است که مورد بی‌مهری این دنیای دون واقع و هر کدام پس از مدتی سروری و عظمت، بالاخره در چنگال زوال و نیستی گرفتار و به وادی فنا و دمار سوق داده شده‌اند و این کار را اغلب شاعران عزیز ما انجام داده‌اند، مانند: "دره‌شهر" از "ملامنوچهر کولیوند"، "قلعه چهر" از استاد سخن

"ترکه میر آزادبخت" و "پل دختر" از شاعر گرانمایه "میرنوروز" و بخصوص "دارجنگه" سروده "سیدنوشتاد اول". سروده های الماس خان در حدود سه هزار بیت و شامل دیوانی نسبتاً با حجم می گردد و با اصلاحاتی که در متن کتاب انجام گرفته علی حده به چاپ می رسد.